

מנחות דף ל"ו

הפסק בין תפילין של יד לשל ראש אמר רב חסדא, מי שדיבר בין ההנחת תפילין של יד לשל ראש, חוזר ומברך⁴⁰⁵. שואלת

הגמרא, האם רק כששח חוזר ומברך, והרי שלח רב חייא בנו של רב הונא משמו של רבי יוחנן, על תפילין של יד אז מתחיל להניח ואומר 'להניח תפילין', על תפילין של ראש כשגומר את המצוה אומר 'על מצות תפילין'. הרי שבכל אופן מברך על של ראש? אמרו אביי ורבא, אם לא סח, אין מברך אלא על של יד בלבד. ואם סח, מברך שתיים⁴⁰⁶.

שנינו בברייתא, סח בין תפילה לתפילה ולא בירך על של ראש אלא סמך על ברכה ראשונה, עבירה היא בידו, וחוזר עליה מערכי המלחמה⁴⁰⁷.

שנינו בברייתא, בהנחת התפילין מקדים להניח את של יד לשל ראש. ובחליצת

התפילין, חולץ של ראש ואחר כך חולץ של יד. שואלת הגמרא, מובן שבהנחה מקדים את של יד שזה סדר הכתוב: "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפת בין עיניך"⁴⁰⁸. אולם מניין שבחליצה מקדים את של ראש? אמר רבה, רב הונא הסביר לי, שנאמר: "והיו לטוטפת בין עיניך" משמעות המילה 'והיו' שתיים, כל זמן ששל ראש מונחים, גם אותן של יד מונחין כך שבחליצה מקדים את של ראש.

405 מכאן מדקדקים כשאדם שוחט עופות או בהמות הרבה וסח בין עוף לעוף שחוזר ומברך ומ"מ עבירה היא בידו... ושמא תפילין שונה שמצוה אחת הן, אבל התם שאם ירצה ישחוט ואם ירצה לא ישחוט. ומיהו מסתבר שכיון ויכול לפטור בברכה אחת אין לו לדבר כדי שיהא זקוק לברכה שניה כדמוכח ביומא (ע)... שכיון ויכול לפטור עצמו מברכה שניה קרי לה ברכה שאינה צריכה... וזה דבר פשוט, שאם שואל עוף לשחוט לא חשוב הפסק... וכן כשאדם מברך יקנה"ז אין הברכות האחרות הפסק בין ברכת היין לשתיה. ואם הוזקק לחזור ולברך כשסח בין עוף לעוף כמו כן היה זקוק לכסות. תוס'.

406 פירש בקונטרס לא סח מברך אחת בין של יד בין של ראש. סח, מברך שתיים להניח תפילין בשל יד ועל מצות תפילין בשל ראש. ור"ת פירש: לא סח, מברך אחת לשל ראש מברך על מצות תפילין שזו היא ברכתו. סח, מברך ב' לשל ראש להניח ועל מצות וכן כ' בשימושא רבא דתפילין. תוס'.

407 כפי שאמרו בסוטה (מד): 'הירא ורך הלבב' מעבירות שבידו. רש"י.

408 מ' שיש חיוב להקדים של יד לשל ראש. ומה ששנינו ביומא (ל"ג): כשפוגע בתפילין של יד תחילה אסור להעביר ולהניח של ראש ולומדים זאת משום שאין מעבירין על המצות, ר"ת מפרש משום ר' חננאל בשם רב האי גאון שזה בשעה שחולץ תפילין ומניחן בתיק שלא יעביר אותן של יד ויתנגנה בתיק תחילה ואח"כ של ראש למעלה דא"כ כשבא להניח תפילין היה פוגע בשל ראש תחילה והיה צריך להעביר על המצות משום דשל יד מניח תחילה ואח"כ של ראש לפיכך צריך להניח בתוך התיק של ראש תחילה ואח"כ של יד למעלה. ורבינו אליהו מפרש לענין משמוש דא' לק' שאדם חייב למשמש בתפילין בכל שעה ושעה קל וחומר מציץ והשתא קאמר דבשל יד ממשמש תחילה משום דפגע בהו ברישא ואין מעבירין על המצות. תוס'.

תנו רבנן, מאימתי מברך על התפילין? משעת הנחתן.
כיצד? היה משכים לצאת לדרך ומתיירא שאם ישאם

בידו יאבדו, מניחן בראשו, וכשיגיע זמן הנחתם ממשמש בהן וייחשב
כאילו מניחם⁴⁰⁹, ויברך עליהם. ועד מתי מניחם? עד שתשקע החמה.
רבי יעקב אומר, לאחר שחשכה עד שתכלה רגל מן השוק. וחכמים
אומרים, עד זמן שינה. ומודים חכמים לרבי יעקב, שאם חלצן לצאת
לבית הכסא או ליכנס לבית המרחץ ושקעה חמה שוב אינו חוזר ומניחן
שלילה אינו זמן תפילין. אמר רב נחמן, הלכה כרבי יעקב.

מביאה הגמרא שפעם אחת רב חסדא ורבה בר

רב הונא התפללו תפלת ערבית עם התפילין,

כרבי יעקב. ויש אומרים שאין הלכה כרבי יעקב⁴¹⁰. שואלת הגמרא,
והרי רב חסדא ורבה בר רב הונא התפללו עם התפילין בלילה? עונה
הגמרא שזה חולק על הגמרא. שואלת הגמרא, והאם באמת נחלקו?
והרי אמר רבה בר רב הונא, ספק חשיכה ספק לא חשיכה לא חולץ ולא
מניח. ומשמע שבמקום שכעת יש ודאי חשיכה חולץ? עונה הגמרא, שם
מדובר בערב שבת.

ומבררת מה סבר אותו התנא, אם מאי 'לילה זמן

תפילין' גם בת זמן תפילין? ואם סובר ש'שבת לאו זמן

תפילין' לילה גם לא זמן תפילין, שהרי מאותו המקום שממעטים שבת
ממעטים לילות. ששנינו בברייתא, נאמר: 'ושמרת את החוקה הזאת
למועדה מימים ימימה'⁴¹¹, ממה שנאמר 'ימים' לומדים למעט לילות,
'מימים' ולא כל ימים, למעט שבתות וימים טובים⁴¹², דברי רבי יוסי
הגלילי. רבי עקיבא אומר, לא נאמר חוקה זו אלא לפסח בלבד? עונה
הגמרא, שאותו התנא סובר ששבת התמעטה מתפילין ולא לילות, וכפי

409 מכאן נראה כשאדם משכים קודם היום ומתעטף בציצית כשיאור היום אין צריך להסיר טליתו כדי לחזור וללבוש ולהתעטף ולברך דכיון שממשמש בו יכול לברך. תוס'.

410 עמוד ב'

411 בברכות (מד: א' שני מערבא מברכים אחר שמסלקים תפילין 'לשמור חוקיו'. מפרש ר"ת לאחר שמסלק את טליתו אין מי שסובר שמברך שהברכה רק לתפילין שנאמר בהם 'חוקה'. ודווקא כשמסלקן סמוך לשקיעת החמה שדורשים 'ימים' ולא לילות ומחויב לסלקן, כדא' בסמוך הניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בעשה. ועכשיו אנו לא מברכי לשמור חוקיו אפי' לאחר תפילין, דבסמוך פסקינן דלילה זמן תפילין דקאמר הלכה ואין מורין כן ומדרבנן הוא דאסור דחיישינן שלא יישן בהם. תוס'.

412 תוס' מביאים ב' צדדים אם מניח תפילין במועד.

שדרש רבי עקיבא, ששנינו בברייתא, רבי עקיבא אומר, יכול יניח אדם תפילין בשבתות ובימים טובים? תלמוד לומר: "והיה לאות על ירך ולטוטפת בין עיניך" מי שצריכין אות; יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות בין הקב"ה לישראל.

הנחת תפילין לאחר השקיעה אמר רבי אלעזר, כל המניח תפילין אחר שקיעת החמה עובר בעשה. ורבי יוחנן אמר, עובר בלאו שנאמר "ושמרת", והוא לשון לא תעשה. ומבררת הגמרא במה נחלקים. אין לומר שנחלקו במה שאמר רבי אבין אמר רבי אילעא, כל מקום שנאמר 'השמר' 'פן' ו'אל' אינו אלא לא תעשה, שהכל מודים לדרשתה של רבי אבין אמר רבי אילעא, ונחלקו האם המילה "השמר" מתפרשת לפי המקום שנאמרת. כשכתובה בעשה הכוונה לעשה, וכשכתובה אצל לאו הכוונה ללאו. או שגם כאשר כתובה אצל עשה הכוונה ללאו. ואמר רבי אלעזר, אם מניח את התפילין לשמורם שלא יאבדו, מותר להניחם אפילו לאחר שקיעת החמה. ואמר רבינא, פעם אחת כשישב לפני רב אשי החשיך ולא הסיר את התפילין אלא המשיך להניחם. ושאלוהו האם משיך להניח משום שסובר שכשרוצה לשומרם מותר להניחם אף בלילה? ועל אף שענה 'כן' ראיתי שלא התכוון לשומרם אלא להניחם משום שסבר שלילה הוא זמן תפילין. אולם אומרת הגמרא, שכך היא ההלכה אבל אין מורין כן שמא ישכחם וישן בהן.

אמר רבה בר רב הונא, חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה, קל וחומר מציץ. ומה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה "והיה על מצחו תמיד" שלא יסיח דעתו ממנו. תפילין שיש בהן אזכרות הרבה, על אחת כמה וכמה.